

Світлана Прищепа

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри загальної педагогіки,
педагогіки вищої школи та управління

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

СУТНІСТЬ ЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА

Продовжуючи себе у своїх вихованцях, ми творимо не тільки людину.

Ми творимо самий час.

*Дух часу, взаємини між людьми – все це залежить від того, які ми з вами, від
того, яка школа, що їй народ довірив своє майбутнє.*

В.О. Сухомлинський.

Кожен із нас учився в школі, у вищому навчальному закладі. У кожного збереглася добра пам'ять про першу вчительку, про викладача того предмета, що став нам особливо цікавий, став вашою долею, про викладача ВНЗ, спілкування з яким надихало, приносило радість. Що цінуємо ми у своїх учителях? За що зберігаємо пам'ять про них і неминуче почуття подяки?

З розвитком тієї чи іншої професії формуються професійні норми, правила, вимоги до представників зазначеної сфери діяльності. Ці вимоги включають необхідні знання, вміння, навички і певні якості особистості. Елементом професійної культури виступає етична культура, в якій закріплені моральні вимоги до особи спеціаліста.

Професійна етика позначає деяку сукупність рис професії, що вказують на якісну характеристику відносин як усередині виробничої групи, так і її ставлення до суспільства.

Суспільну значущість педагогічних працівників важко переоцінити. Педагогічні працівники – вихователі, вчителі, викладачі, це особи, основним завданням яких є виховання і навчання підростаючого покоління, формування його духовних цінностей, моральної культури, прищеплення традицій і набутоків нації. Зрозуміло, що інформація, яку надає педагог, повністю залежить від його внутрішнього стану, сформованості його, як особистості, моральної зрілості, його уявлень і переконань.

Особлива роль у суспільстві, яку займають педагогічні працівники, цілком закономірно викликає і підвищені вимоги до осіб, які виявляють бажання займатися педагогічною діяльністю. Основні з вимог закріплені в Законах України “Про освіту” [2], “Про дошкільну освіту” [4], “Про загальну середню освіту” [3] та інших законах у сфері освіти. Так, в статті 54 Закону України “Про освіту”, статті 24 Закону України “Про загальну середню освіту” та в інших нормативно-правових актах у сфері освіти, встановлені такі вимоги до осіб, які бажають займатися педагогічною діяльністю: володіння “високими моральними якостями”, наявність “відповідної педагогічної освіти”, забезпечення “результативності та якості своєї роботи”, відповідність “фізичного і психічного стану здоров’я службовим обов’язкам”.

Проблеми етичних вимог, які мають висуватися до педагогічних працівників, були деякої мірою висвітлені в працях О. Синиці, Е. Гришина, І. Чернокозова, В. Писаренка, Г. Рисаченко, А. Донцова та ін.

Етична компетентність викладача включає в себе володіння глибокими знаннями в галузі педагогічної етики, певний набір моральних якостей, а також готовність до етично адекватної поведінки у випадках моральних колізій. Етична компетенція проявляється в принципах життя та професійній діяльності, психічних станах, діях, вчинках і якостях педагога, забезпечує вибір ним свідомої етичної поведінки згідно з професійно-педагогічними нормами.

Специфіка професійної етики педагога, її унікальність і винятковість визначаються в першу чергу предметом педагогічної праці. Предметом педагогічної діяльності є організація навчальної діяльності учнів. На педагогів покладений обов’язок створити виховану, освічену, духовно розвинуту молодь. Недоліки в роботі педагогічних працівників, серед яких особливе місце займають етико-психологічні помилки, несприятливі наслідки педагогічних помилок, негативний виховний вплив, вивчаються в межах дидактогенії.

Дидактогенія (греч. *didaktikos* – повчальний; *genes* – породжуваний) – психоемоційна напруга учня, викликана порушенням педагогічного такту з

боку учителя (вихователя), неадекватними вимогами і (чи) надмірною педагогічною дією з інформаційним перевантаженням.

Г. Рисаченко і Н. Кубенко, досліджуючи компетенцію сучасного викладача, вважають, що педагогічний працівник повинен мати такі здатності [5] :

- усвідомлення гуманістичних цінностей, інваріантного характеру норм, принципів педагогічної етики;
- розуміння морального змісту педагогічної професії; необхідності розвитку культурних потреб та інтересів;
- здійснення етичної рефлексії власних вчинків;
- виявлення сутності моральних колізій у різних педагогічних ситуаціях, прогнозування результатів своїх дій;
- уміння розв'язувати конфлікти, розуміти почуття та потреби вихованців;
- реалізація у професійній поведінці стратегії і тактики етично адекватного спілкування з різними учасниками навчально-виховного процесу.

Видатний німецький педагог А. Дістервег, зазначав, що вчитель повинен досконало володіти своїм предметом, любити професію і дітей, займатися постійною самоосвітою, викладати енергійно, твердо і неухильно проводити свої виховні принципи, постійно працювати над собою, мати твердий характер, бути строгим, вимогливим, справедливим, бути істинним громадянином і мати прогресивні переконання і громадянську мужність.

У працях педагогів-науковців різних часів, таких як К. Ушинський, С. Русова, М. Демков та ін., педагогічна етика розглядається як регулятор взаємодії вчителя з учнями, визначаються певні моральні вимоги до характеру такої взаємодії: гуманно і рівно ставитися до всіх дітей; поважати особистість; бути добропорядним; чесним, справедливим тощо [1].

Професійне призначення – це стрижень вимог, які мають висуватися до педагогів. Воно містить в собі світогляд професіонала, його образ мислення, спосіб життя, цінності і життєві орієнтири. Професійне призначення містить в

собі любов до дітей, повагу до кожної особистості, самовіддачу роботі, високий рівень моральних якостей педагога.

Ми вважаємо, на основі поглядів вчених ХХ, ХХІ століть та законодавчих документів, педагоги повинні бути неупередженими при підході до кожної дитини, при оцінці їх знань та вмінь. Це є запорукою об'єктивності в педагогічній діяльності. Тактовність є необхідною рисою педагогічних працівників. Внаслідок особливого предмету праці педагогів – дітей, відсутність тактовності може завдати непоправної шкоди. Такі риси характеру як чесність і дисциплінованість є невід'ємним елементом виховання. Педагоги не можуть передати учням якості, яких не мають самі.

Повагу, авторитет і довіру в учнів викликає саме чесність педагогічних працівників. Якщо педагогу притаманна дисциплінованість, обов'язковість у виконанні своїх обов'язків, то це значно підвищує якість навчально-виховного процесу. При навчанні майбутніх педагогічних працівників вихованню цих якостей, на нашу думку, треба приділяти особливу увагу.

Список використаних джерел:

1. Донцов А. Моральна культура вчителя : монографія / А. Донцов.– Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2007. – 240 с.
2. Закон України «Про освіту» від 23.05.1991р. № 1060-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 34. – 451 с.
3. Закон України «Про загальну середню освіту» від 13.05.1999 р. № 651-ХІV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 28. – 230 с.
4. Закон України «Про дошкільну освіту» від 11.07.2001 р. № 2628-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 49. – 259 с.
5. Рисаченко Г. Етична компетенція сучасного викладача / Г. Рисаченко, Н. Кубенко // Освіта, технікуми, коледжі. – 2009. – № 2. – С.59-62.